

Språkforstyrrelser

Barn og elever med språkforstyrrelser har vansker med å forstå og produsere språk. De har utfordringer med å oppfatte hva andre sier, og å uttrykke tanker og følelser. Språkforstyrrelsene gir utfordringer i sosial samhandling og i læringssituasjoner.

ARTIKKEL

SIST ENDRET: 24.06.2022

Det er viktig at dere som jobber i barnehager og skoler vet hva som kjennetegner språkforstyrrelser, og hvordan dere best mulig kan tilrettelegge for det enkelte barnet eller eleven.

Hva er språkforstyrrelser?

Språkforstyrrelser innebærer betydelige og varige vansker med språk fra 4-5 års alder og utover. For barnet eller eleven skaper dette utfordringer i kommunikasjon i barnehagen, på skolen og i det sosiale livet.

6–10 % av barn og elever har språkforstyrrelser av ulik grad.

Det er vanlig at barn og elever med språkforstyrrelser også har andre vansker, som

- lese-skrivevansker/ dysleksi
- sosiale og emosjonelle vansker
- oppmerksomhetsvansker
- motoriske vansker
- taleforstyrrelser

Utviklingsmessige språkforstyrrelser

Når barn og elever strever med språket uten at man vet årsaken til det, kalles det utviklingsmessige språkforstyrrelser. Tidligere ble dette kalt spesifikke språkvansker. Utviklingsmessige språkforstyrrelser er medfødt eller oppstår tidlig.

Språkforstyrrelser med klare årsaker

Noen ganger har vanskene klare årsaker og henger sammen med ulike genetiske tilstander eller diagnoser. Språkforstyrrelsene er da en del av tilstanden, for eksempel ved autismespekterforstyrrelser, epilepsi, syns- og hørselshemming, Downs Syndrom eller psykisk utviklingshemming.

Selv om språkforstyrrelsene er en del av en tilstand, kreves det ofte spesifikke tiltak for å tilrettelegge for språkutfordringene barnet eller eleven opplever.

Flerspråklighet

Flerspråklighet skaper ikke språkforstyrrelser. Flerspråklige barn og elever med språkforstyrrelser vil gjøre flere feil enn flerspråklige uten språkforstyrrelser, og de vil bruke lenger tid på å lære språk. De vil ha vansker på alle sine språk, men feilene de gjør vil ofte være forskjellige fra språk til språk.

[NAFO har nyttige ressurser for dere som jobber med flerspråklige barn og elever.](#)

[Les mer om språkforstyrrelser hos Folkehelseinstituttet](#)

Hvordan gjenkjenne og utrede språkforstyrrelser?

For å kunne støtte barn og elever med språkforstyrrelser på en god måte, er det viktig å fange opp behovet og sette inn tiltak tidlig som mulig.

Symptomer

Barn og elever med språkforstyrrelser har vansker med flere språklige områder, og kan i tillegg oppleve vansker med sosiale og emosjonelle forhold.

Språklige områder

De språklige områdene omfatter

- språklig innhold (semantikk)
- språklig form (grammatikk eller fonologi)
- sosial bruk av språk (pragmatikk)
- verbal læring og hukommelse

Hvordan vanskene kommer til uttrykk hos den enkelte avhenger av alder og individuelle forutsetninger. Språkforstyrrelser blir vanligvis synlig i barndommen, og fortsetter inn i voksen alder. Måten vanskene kommer til uttrykk på endrer seg, men kjernen er den samme.

Språklig innhold (semantikk)

Barnet eller eleven kan ha utfordringer med å forstå innholdet i muntlig og skriftlig språk. De kan ofte lete etter ord. Vanskene innebærer gjerne et lite nyansert eller begrenset ordforråd.

Språklig form (grammatikk eller fonologi)

Barnet eller eleven har utfordringer med å lære grammatikk, og kan ha vansker med setningsoppbygging, ordbøyning og orddanning. Grammatiske ferdigheter påvirker også lese- og skriveinnlæringen, både når det gjelder ordavkoding, leseforståelse og staving.

Ved fonologiske vansker har barnet vansker med å oppfatte, organisere og bruke språklyder. Hos noen fører disse vanskene til uttalefeil som gjør at det er vanskelig å forstå hva de sier. Lese-skrivevansker/dysleksi kan også være en konsekvens av fonologiske vansker.

Sosial bruk av språk (pragmatikk)

Barnet eller eleven kan ha vansker med å forstå kroppsspråk, mimikk og gester. De kan også ha vansker med samtaleferdigheter, eller å konstruere og fortelle historier.

Verbal læring og hukommelse

Barnet eller eleven kan også ha vansker med å huske språklig informasjon. Dette

gjør at de ofte trenger mer tid til å lære assosiasjoner mellom ord og mening, eller å lære lyder og ord i riktig rekkefølge.

Det kan også være aktuelt å utrede om eleven har andre vansker i tillegg, eller andre diagnoser som språkforstyrrelsene er en del av.

Hvis barnet eller eleven er flerspråklig er det sentralt å vite noe om utvikling og erfaringer på alle språk.

Sosiale og emosjonelle forhold

Mange barn og unge med språkforstyrrelser strever med å få gode venner, og trekker seg tilbake fra sosiale samspill med jevnaldrende. De har derfor en økt risiko for å oppleve ensomhet, stress og sosiale problemer. Disse forholdene kan ses hos barn i barnehagealder, men blir gjerne lettere å oppdage ettersom barnet blir eldre og det sosiale samspillet blir mer komplekst.

Barn og unge med språkforstyrrelser kan ha utfordringer med:

- å kunne ta språklige initiativ/kontakt
- å bruke et språk som passer for situasjonen
- å samarbeide
- å følge regler i lek og gruppearbeid

Kartlegge og utrede

Utredningsprosessen forutsetter et godt samarbeid mellom flere aktører. Særlig foreldrene, barnehagen/ skolen og Pedagogisk-Psykologisk Tjeneste (PPT) er sentrale.

Foreldre som er bekymret for sitt barn, kan kontakte barnehagen, skolen og PPT. Foreldre kjenner barnet sitt best, og tankene og bekymringene deres om barnets språkutvikling bør tas på alvor og bli lyttet til. Foreldrenes erfaringer og observasjoner over tid er viktig informasjon ved utredning.

Barnehage og skole har gjennom observasjon og kartlegging et godt grunnlag for å sammenligne barn og elever med jevnaldrende. Ved mistanke om språkforstyrrelser kan dere systematisk observere språklige områder, som for eksempel om barnet eller eleven har et begrenset ordforråd eller problemer med å formulere setninger eller fortelle historier. Dere kan henvise til PPT for videre utredning av språkforstyrrelser.

PPT bidrar med kompetanse og rådgivning til barnehager, skoler og foreldre. I tillegg bidrar de med videre utredning av barnets eller elevens språkforstyrrelser, for eksempel ved observasjoner, screening og testing. PPT er sakkyndig instans for vurdering om barnet eller eleven har rett til spesialpedagogisk hjelp eller spesialundervisning.

Barne- og ungdomspsykiatrien (BUP) eller Habiliteringstjenesten (HABU) utreder og diagnostiserer ved mistanke om språkforstyrrelser. Fastlegen henviser til spesialisthelsetjenesten.

Les mer: [Gjenkjenne og kartlegge spesialpedagogiske behov](#)

Tilrettelegging for barn og elever med språkforstyrrelser

Barn og elever med språkforstyrrelser har behov for tilrettelegging for å øke mestring i hverdagen, i læringssituasjoner og sosiale sammenhenger. Barnehagen og skolen har ansvaret for å planlegge og gjennomføre tiltakene, men vil ofte få god støtte fra PPT.

Tilrettelegging for barn og elever med språkforstyrrelser handler om å skape gode relasjoner, struktur, trygghet og forutsigbarhet gjennom hele dagen. I tillegg vil tiltak som gjør språket mer tilgjengelig være veldig viktig, for eksempel ved

- å gi korte beskjeder/instruksjoner
- å tilpasse mengde ved språklig aktivitet og læring
- å regulere taletempo
- å repetere og omformulere informasjon
- å bruke bilder, grafikk og visuelle ikoner
- å gi barnet eller eleven god tid til å prosessere språklig informasjon og svare
- digitale lære- og hjelpemidler som for eksempel talesyntese, diktering, digitale bøker og tankekart

Ved språkforstyrrelser er det også aktuelt med spesifikke tiltak rettet mot ett eller flere språklige områder.

Spesialundervisning

Elever som ikke har tilstrekkelig utbytte av det ordinære opplæringsstilbudet, har rett til spesialundervisning.

Barn under opplæringspliktig alder har rett til spesialpedagogisk hjelp hvis de har behov for det.

Les mer: Tilrettelegging for barn og elever som trenger ekstra støtte

Statped har nyttige ressurser om språkforstyrrelser.